

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE MENTEŞE SANCAĞI'NDA EMNİYET VE ASAYİŞ SORUNU

THE SAFETY AND SECURITY PROBLEM IN MENTEŞE SANJAK DURING NATIONAL STRUGGLE PERIOD

Bayram AKÇA*

Geliş Tarihi/Received:04.04.2020

Kabul Tarihi/Accepted:17.05.2020

AKÇA, Bayram, (2020), "Milli Mücadele Döneminde Menteşe Sancağı 'nda Emniyet ve Asayiş Sorunu", Belgi Dergisi, C.2, S.20, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2020/II, ss. 2393-2407.

Öz

Mondros Mütarekesi'nden sonra İzmir ve çevresi Yunanlılar tarafından işgal edilirken, Menteşe Bölgesi de İtalyanlar tarafından işgal edilmeye başlandı. Bu işgallere karşı ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Menteşe Bölgesi'nde de Kuvayı Millîye teşkilatı kuruldu. İşte bu kargaşa ortamında Menteşe Bölgesi'nde de emniyet ve asayiş sorunları görüldü. Bu sorunları ortaya çıkaranlar şunlardı: "Kuvayı Millîye adına çalıştığını iddia eden bölgedeki çeteler; Menteşe sahil kasabalarını işgal etmek isteyen Rum çeteleri ve İtalyanlar; Aydın Bölgesinde faaliyet gösteren ama Menteşe Bölgesini geri bölge olarak gören efe ve zeybekler". Burada söz edilen yapılanmalar veya gruplar, Menteşe Sancağı'nın farklı noktalarında değişik problemlere yol açmıştır.

1919 yılında Asayiş sorunlarının önüne geçebilmek için Menteşe'nin sahil kazalarında askeri bölük bulundurulması kararlaştırılmıştır. Böylelikle sahil yerleşimlerinin güvenliğinin sağlanması için önemli bir adım atılmıştır. Alınan tedbirlere rağmen, sahillere Yunan tacizleri olmuştur. Örneğin; 8 Ocak 1919 tarihinde Menteşe Sancağı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda Yunan Adalarından Menteşe sahillere gelen bazı Rumların halka karşı çetecilik faaliyetlerinde bulunduğu bildirilmiştir. Diğer yandan Anadolu'da yerleşik olan Rumların da yer yer asayiş bozucu hareketleri olmuştur. Milas'a bağlı Akbük Köyü'nde bulunan bazı Rumların da çeteler teşkil ederek Milas ve havalisinde asayiş bozucu faaliyetlerde bulunmuş ve bu duruma karşı önlem alınması kararlaştırılmıştır. Ocak 1919 tarihinden itibaren Yunanlılar Fethiye sahillere asayiş bozucu ve güvenliği tehlikeye atıcı faaliyetlerini hızlandırmıştır. Bunun üzerine 8 Ocak 1919'da Muğla'dan Harbiye Nezareti'ne bir telgraf çekilmiştir. Bu telgrafta Adalardan Fethiye sahiline Rum çetelerinin gelerek asayiş bozdukları bildirilmiştir. Yunan saldırılarının durdurulması için önlemler alınmıştır. Mart 1919'da Bodrum'dan Edremit'e kadar olan Anadolu sahilinin tamamını işgal ve çetecilik faaliyetlerine karşı korumak için gambot ve motor botlar gönderilmiştir. 26 Mayıs 1919'da Muğla Mutasarrıflığı'ndan Harbiye Nezareti'ne çekilen bir telgrafta Bodrum, Milas ve Muğla'da Rum çetelerinin, Türklere karşı çetecilik ve yağmalama hareketlerinde bulunduğu, bildirilmiştir. 1919'un yaz aylarında Yunanlılar Menteşe Bölgesi'ndeki Rum unsurların haklarını koruma bahanesiyle Fethiye Kazasındaki faaliyetlerini daha da artırmıştır. Hatta bu amaçla 7 Ağustos 1919'da Yunan Salib-i Ahmer'ine mensup bir doktoru, bir Rum teknesiyle Fethiye Limanı'na çıkarılmıştır. Bu Rum doktor karaya ayak basar basmaz, bazı taciz ve tahrik hareketlerine başlamıştır. Bunun üzerine Ovacıklı Hüseyin Çavuş adında bir Türk askeri devriye gezerken, bu doktoru öldürmüştür. Muğla'da İtalyan işgali devam ederken zaman zaman İtalyan subaylara karşı da yerli halktan tepki gelmiş ve sonuçta adli olaylar vuku bulmuştur. Bunlardan birisi 13 Nisan 1920 akşamı İtalyan Teğmen Luigi Merona'nın Milas- Muğla yolu üzerinde bisikletle giderken öldürülmesi olayıdır. Olay sonrası Türk ve İtalyan jandarmaları katili yakalamak için ortak operasyon başlatmışlardır. Bu arada Yörük Ali Efe de, görüştüğü İtalyan Binbaşısına katilin yakalanması için kendilerine destek verebileceğini söylemiştir. İşgalci İtalyanlar ve sahillere taciz eden Yunanlılar yanında Başboş çeteler de Menteşe'nin asayişini olumsuz yönde etkilemiştir.

*Prof. Dr, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, E-posta: abayram@ mu.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-7396-3498>).

Bu çalışmada, Millî Mücadele döneminde genel asayişî Menteşe özelinde ele almayı hedeflenmiştir. Bu dönemde Menteşe halkı bir taraftan Kuva-yı Millîye'ye destek vermeye çalışırken, diğer taraftan da yukarıda bahsedilen gruplara karşı mal ve can güvenliğini korumaya çalışmıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara TBMM'nin açılarak Anadolu'da idari ve askeri alanda hâkimiyetini sağladıktan sonra Menteşe Bölgesi'nde de emniyet ve asayiş sorunları çözümlenmiş ve halk normal yaşantısına dönmüştür. Bu çalışmanın hazırlanmasında arşiv belgeleri ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır. Çalışma ile Millî Mücadele Dönemi'nde Anadolu'da ortaya çıkan asayiş sorunlarının ortaya konulmasına küçük de olsa katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Mondros Mütarekesi, Millî Mücadele, Güvenlik, Asayiş, Menteşe Bölgesi.*

Abstract

After the Mondros Armistice, while the İzmir region was being occupied by the Greeks, the Menteşe Region was occupied by the Italians. Kuva-yı Millîye organization was established in Menteşe Region, as it was in many parts of the country against these occupations. In this chaotic environment, security and public order problems were seen in the Menteşe Region. Those who led to these problems were: "The gangs in the region who claim to work for Kuva-yı Millîye (The Forces of Nationalists); Greek Cypriots and the Italians who wanted to occupy the coastal towns of Menteşe; Efe and zeybek who are active in the Aydın region but see the Menteşe region as logistic hinterland". Structures or groups mentioned here have caused different problems at different points of the Menteşe Sanjak.

In order to prevent security problems in 1919, it was decided to have a military company in the coastal district of Menteşe. Thus, an important step was taken to ensure the safety of the seaside settlements. Despite the measures taken, there were Greek harassment on the seaside. For example; in the letter sent to the Ministry of Military Affairs from the Menteşe Sanjak at 8 January 1919, it was reported that some Greeks from the Greek Islands coming to the seaside of Menteşe had gang activities against the people. On the other hand, Greeks residing in Anatolia also had some public order disruptions. Some Greeks in Akbük Village of Milas also formed gangs and carried out activities to disrupt public order in Milas and its transfer and it was decided to take precautions against this situation. Since January 1919, the Greeks have accelerated their activities that disrupt public order and endanger security on the Fethiye coast. Thereupon, on January 8, 1919, a telegram was made from Muğla to the Ministry of War. In this telegram, it was reported that Greek gangs came from Fethiye to the coast and disrupted the public order. Then, measures have been taken to stop Greek attacks. In March 1919, gambot and motor boats were sent to protect the entire Anatolian coast from Bodrum to Edremit against occupation and gang activities. On 26 May 1919, in a telegram drawn from the Governor of Muğla to the Harbiye Ministry, it was reported that the Greek gangs in Bodrum, Milas and Muğla were engaged in mobbing and looting against the Turks. In the summer of 1919, the Greeks further increased their activities in the Fethiye District, under the pretext of protecting the rights of the Greek elements in the Menteşe Region. For this purpose, on 7 August 1919 a doctor belonging to the Greek Red Crescent was taken to Fethiye Harbor with a Greek boat. As soon as this Greek doctor stepped ashore, he started some harassment and provocation movements. Thereupon, a Turkish soldier named Ovacıklı Hüseyin Çavuş was on patrol while killed this doctor. While the Italian occupation continued in Muğla, from time to time, there was a reaction from the locals against the Italian officers and as a result, judicial events took place. One of them is the murder of Italian Lieutenant Luigi Merona on the road to Milas-Muğla on the evening of 13 April 1920. After the incident, Turkish and Italian gendarmes started a joint operation to catch the murderer. Meanwhile, Yörük Ali Efe said that he would support them to catch the killer of the Italian Majors. In addition to the occupying Italians and Greeks who harassed the seashores, the stray gangs also had a negative effect on the security of Menteşe.

In this period, Menteşe people tried to support Kuva-yı Millîye from one side while trying to protect the property and the life safety of people against the groups mentioned above. On April 23, 1920, after the opening of the Turkish Grand National Assembly (TBMM) in Anatolia, the security and public order problems were resolved in the Menteşe region and the people returned to their normal life. The preparation of this study was benefited from Archive documents and investigative works. With the study, it is aimed to make a small contribution to revealing the public order problems that emerged in Anatolia during the National Struggle Period.

Keywords: *Mondros Armistice, National Struggle, Safety, Order, Menteşe Region.*

Giriş

Menteşe Bölgesi, Anadolu'nun güneybatı ucunda, Büyük Menderes Nehri ile Dalaman Çayı arasında kalan, Bizanslılar döneminde Karya, XIII. yüzyılda Türk hâkimiyetine geçtikten sonra da bölgeyi fetheden kişiye atfen Menteşe adı verilen yerin adıdır¹

XIV. yüzyılda Osmanlı Devleti egemenliğine girdikten 20 Nisan 1921 tarihinde bağımsız bir sancak haline gelesiyeye kadarki geçen zamanda Menteşe Sancağı çeşitli idari düzenlemelere uğramıştır. XX. yüzyılın başında Menteşe Sancağı Aydın Vilayetine bağlı bir sancak konumunda olup diğer yerel yönetimlere göre daha durağan bir nüfus yapısına sahipti. 1914 yılında yani I. Dünya Savaşı öncesi Menteşe Sancağı'nın Muğla-Merkez, Fethiye, Köyceğiz, Milas ve Bodrum ve Marmaris olmak üzere 6 kazası vardı. Menteşe Sancağı'nın toplam nüfusu ise 202.101 idi. Bu nüfusun 182.974'ü Müslüman, 17.928'i Rum, 1.197'si Musevi ve 4'ü de Ermeni idi. Başka bir ifadeyle genel nüfusun % 90.5'i Müslüman, % 8.9'u Rum ve % 0.6'sı Musevi idi. 1915 yılında sancağın toplam nüfusu, 188.485'i Müslüman, 14.749'u Rum, 1.219 Musevi ve 4'ü Ermeni olmak üzere 204.551 idi. 1921 yılına gelindiği zaman ise sancağın nüfusu 101.537'si Müslüman ve 13.422'si Gayrimüslim olmak üzere toplam 114.959 idi. 1921 yılı sayımına göre sancağın nüfusunun düşük olmasının nedenleri ise I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele dolayısıyla ölüm oranının yüksek ve doğum oranının düşük olmasıydı. Bu nüfus kayıtlarında bölgenin hâkim nüfusunun Türklerden oluştuğu görülmektedir².

I. Dünya Savaşı sırasında Menteşe Bölgesi de dâhil olmak üzere Anadolu'da merkezi devlet gücünün ekonomik, sosyal ve siyasal sebeplerden dolayı zayıflaması üzerine mal gasp etmek, öç almak, suikastta bulunmak, yollarda veya kırlarda soygunculuk yapmak gibi fiillerden dolayı mahpus iken firar ederek silahla dolaşmak suretiyle emniyet ve asayiş tehdit eden gruplar ortaya çıkmıştır. Halkın mal ve can güvenliğini tehlikeye atan bu gruplar eşkıya olarak tabir edilmiştir. Bu eşkıyalar hem I. Dünya Savaşı sırasında hem de Millî Mücadele döneminde Batı Anadolu'da oldukça etkili olmuştur. Ancak daha sonra bir kısmı Millî Mücadele döneminde Kuvayı Millîye Teşkilatına katılarak işgal güçlerine karşı mücadele vermiştir³.

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte kurulan Jandarma Teşkilatı, 1909 yılında Harbiye Nezareti altında Jandarma Umum Kumandanlığı, 23 Nisan 1920 tarihinde de Ankara'da TBMM'nin açılmasından sonra Millî Savunma Bakanlığı altında Umum Jandarma Kumandanlığı olarak teşkilatlanmıştır. 1913 yılında yayınlanan nizamnameye göre vilayet, kaza ve nahiyelerde teşkilatlanma giden jandarma, hem I. Dünya Savaşı sırasında hem de Millî Mücadele döneminde Menteşe Sancağı da dâhil olmak üzere tüm Anadolu'da bir taraftan işgallere karşı cephede görev alırken diğer taraftan da iç ve dış düşmanlara karşı halkın can ve mal güvenliğini sağlama konusunda çaba sarf etmiştir. Örneğin; Bartın Kazası'nda jandarma bir yandan hapisane kaçaklarının yakalanması için operasyon yürütürken, diğer yandan da gardiyan yetersizliğinden hapisanenin bütün işleri ile ilgilenmiştir⁴.

1 George E. Bean, Karia, Cem Yayınevi, İstanbul,1987, s. 9; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara,1988, s. 70- 80.

2 Serdal Soyluer, "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı'nın İdari ve Nüfus Yapısı", ÇTTAD, V. 13, İzmir, Güz/2006, s. 111- 134.

3 Sabri Yetkin, Ege'de Eşkıyalar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2003, s. 20-21.

4 Jandarma Talimatnamesi, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara, 2004, s. 10- 26; Recep Arslan, "20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Hapishaneleri: Bartın Hapishanesi Örneği", *Belgi*, C. 2, S. 19, Kış 2020, s. 2126- 2128, 2131, 2132, 2138.

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Mütarekesi'ni imzalaması sonucu Anadolu'nun işgal süreci resmen başlamış oldu. Bu durum karşısında İtilaf Devletlerinin Anadolu sahillerine asker çıkarmasına ve içerdeki gayrimüslim unsurların nümayiş, taşkınlık ve işbirliklerine karşı Menteşe Bölgesi de dâhil Batı Anadolu Bölgesi'nde Kuvayı Millîye Teşkilatları kurulmuştur⁵.

Kuvayı Millîye Teşkilatlarının insan kaynağını; İttihat ve Terakki Partisi döneminde görev yapmış vali, kaymakam, mutasarrıflar, gönüllüler, asker ve adalet kaçakları, soyguna hevesli maceraperestler, komiteciler ve efe ve zeybekler oluşturmuştur⁶. Kuvayı Millîye Teşkilatı içindeki milis güçlerin birçoğu vatanın ve milletin istiklal ve istikbali için mücadele ederken, bir dönem Aydın Bölgesi'ndeki Demirci Mehmet Efe gibi küçük bir gurup da Kuvayı Millîye ismini kullanarak talan, gasp, soygun, adam kaçırma yöntemlerini kullanarak bölgede kişisel nüfuzlarını güçlendirme yoluna girmişlerdir. Ayrıca Kuvayı Millîye'ye katılarak işgal güçlerine karşı savaştan birçok eşkiya da takibata maruz kalmadan eşkıyalıklarını devam ettirmişlerdir⁷.

Diğer yandan Kuvayı Millîye Teşkilatı adına hareket ederek gasp, soygun, cinayet, adam kaçırma gibi eylemleri gerçekleştiren bazı çeteler de bizzat işgal güçleri tarafından kurdurulduğuna dair güçlü deliller vardır. Bu çeteler vasıtasıyla işgal güçleri Kuvayı Millîye Teşkilatı'nı hem Müslüman hem de Hıristiyan unsurların gözünde kötü gösterilmek istenmiştir⁸.

Kuvayı Millîye Teşkilatı adına yapılan ve Anadolu'da yaşayan tüm halkı çok rahatsız eden gasp, soygun, adam öldürme, borç ödememe v.b eylemler Ankara'da TBMM Hükümeti'ne ve İstanbul'da da İstanbul Hükümeti'ne şikâyet edilmiştir. 26 Eylül 1920 tarihinde Ankara'da TMBB Hükümeti'ne yapılan bu şikâyetlerden birisini Millî Müdafaa Vekili İsmet Paşa şu şekilde cevaplamıştır⁹: *"Kuvayı Millîye adına çeşitli suç işleyenlerin varlığı ortadadır. Suç işleyenlerin bazıları yakalanarak cezalandırılmış, suç işledikten sonra cepheye katılanların cezalandırılması için komutanlarına yazı gönderilmiş ve zararı tespit edilenlere de ara ara tazminat ödenmektedir"*

1919- 1921 yılları arasında Batı Anadolu'nun işgal edilen yerlerinde TBMM Hükümeti'nin tam olarak otoritesini sağlayamaması eşkiya ve çetelerin daha rahat hareket edip vatandaşa karşı gasp, soygun, adam kaçırma gibi eylemleri daha rahat yapmasına neden olmuştur. Ancak 1921 yılından itibaren TBMM Hükümeti'nin Batı Anadolu'da da tam olarak sivil ve askeri kontrolü eline alması ve Kuvayı Millîye Teşkilatı yerine düzenli orduyu kurması ile bölgede çetecilik ve eşkıyalık olayları yavaş yavaş azalmış ve bitmiştir¹⁰.

Menteşe Sancağı'nda Güvenlik Ve Asayiş Meselesi

18 Ocak 1919 tarihinde I. Dünya Savaşı sonrası galip ve mağlup devletler savaş sonrası durumu görüşmek için Paris'te toplandıkları zaman, 3-4 Şubat 1919 tarihinde Yunanistan Başbakanı Venizelos konseye karşı yaptığı konuşmada savaşa girme karşılığı 5 Mustafa Albayrak, *Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919- 2 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s. 18- 31; Nuri Köstüklü, *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara, 1990, s. 145.

6 Enver Behnan Şapolyo, *Kuva-yı Milliye Tarihi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1957, s. 48; Albayrak, a.g.e., s. 72- 75.

7 Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, İstanbul, 1968, s. 124; Mehmet Temel, "Kuvayı Milliye Döneminde Milas-Bodrum'da Eşkıyalık ve Çetecilik", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 27, Konya, 2010, s. 405.

8 Mehmet Temel, *İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998, s. 186.

9 Selek, a.g.e, s. 124.

10 Mehmet Temel, *Kuvayı Milliye Döneminde Milas- Bodrum'da Eşkıyalık ve Çetecilik*", *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 27, Konya, 2010, s. 407.

vaat edilen Batı Anadolu topraklarının kendilerine hemen verilmesini istemişti. İşte bu durum karşısında konferansta Batı Anadolu topraklarına sahip olma konusunda İtalya ile Yunanistan arasında bir mücadele başladı. Bunun üzerine Yunanlılar Menteşe sahil kaza ve kasabalarında güvenlik ve asayiş bozucu faaliyetlere başladılar. Bu faaliyetlerin amacı; Menteşe sahil kaza ve kasabalarında yaşayan Rum unsurların haklarını korumak bahanesiyle gelecekte buraları işgal etmek için zemin hazırlamaktı¹¹.

Diğer taraftan da Paris Barış Konferansı'nda Batı Anadolu'yu işgal konusunda Yunanistan'ın desteklenmesi üzerine İtalyanlar eski müttefikleri tarafından kandırılmış hissine kapılmıştı. İşte bu durum karşısında İtalyanlar da Yunanistan'dan daha hızlı davranarak Antalya'dan İzmir'e kadar olan Osmanlı Devleti sahillerini işgal etmeye başlamıştı. İtalyanların ve Yunanlıların asayiş ve güvenliği tehlikeye atıcı eylemlerine karşı dönemin İstanbul'da Osmanlı Hükümeti ve Ankara'da da TBMM Hükümeti, bazı tedbirler alma cihetine gitmiştir. 11 Mayıs 1919 tarihinde Fethiye, Köyceğiz, Marmaris ve Bodrum kazalarının İtalyanlar tarafından işgal edilmesi ve 15 Mayıs 1919'da da İzmir'e Yunanlıların asker çıkarması üzerine Muğla ve kazalarında Kuvayı Millîye örgütlenmesi başlamıştır. Ancak bir taraftan Kuvayı Millîye örgütlenmesi hızla gelişirken, diğer taraftan da güvenlik ve asayiş bozucu çete ve eşkıyalık faaliyetleri artmıştır. Bunun iki nedeni vardı. Birincisi; işsizlik ve tembellik yüzünden bazı kişilerin olağanüstü durumu fırsat bilerek eşkıyalığa yönelmesi ikincisi ise; kendine Kuvayı Millîye sıfatı veren bazı kişilerin eşkıyalığa kalkışmasıydı. İşte Menteşe Bölgesi'nde Kuvayı Millîye adı altında çetecilik ve eşkıyalık yapanların, küçük bir kısmı Gayrimüslimler ise de, büyük kısmı Türklerden meydana geliyordu. Ayrıca özellikle Fethiye, Marmaris ve Bodrum gibi sahil kazalarda Ege Adalarından getirilen Rumlar da güvenlik ve asayiş bozucu eylemlerde bulunuyordu¹².

1918 ile 1922 yılları arası Menteşe Bölgesi'nde görülen emniyet ve asayiş bozucu eylemler bölgede bulunan 57 Fırka Kumandanlığı ve Menteşe Mutasarrıflığı kayıtlarına girmiştir. Bugün Genelkurmay ATASE Arşivinde bulunan belgelere göre Menteşe Bölgesi'ndeki asayiş ve güvenlik olayları şunlardır;

15 Aralık 1918'de 17. Kolordu'dan Harbiye Nezareti'ne çekilen bir şifre telgrafta; 57. Fırka emrindeki Menteşe ve Teke Sahil alaylarından bir tabur teşkil edildiği ve Menteşe sahil taburu karargâhıyla Muğla'daki bölüklerden birinin de Fethiye'de konuşlandırılacağı, bildirilmiştir¹³. Böylelikle sahildeki güvenliğin belli ölçüde sağlanması hedeflenmiştir. Bu konuda;

2 Ocak 1919 tarihinde, 17. Kolordu'dan Harbiye Nezareti'ne çekilen bir şifrede ise 57. Fırka emrindeki Menteşe ve Teke Sahil alaylarının her birinden bir tabur oluşturulduğu, Menteşe Sahil Taburu Karargâhıyla Muğla'da; bölükleri ise asayiş gerekçesiyle Milas, Muğla, Fethiye ve Marmaris kazalarında bulunacakları, bildirilmiştir¹⁴. Her bir sahil kazasında bölük bulundurulması yine sahil güvenliğinin sağlanması bağlamında önemli görülmüştür.

11 Süleyman Tekir, Yunan İşgali öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri, ÇTTAD, XIX/Özel Sayı (İzmir'in İşgali 1919), İzmir, 2020, s. 51-52, Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C. I, İstanbul, 1991, s. 155-162.

12 Mevlüt Çelebi, "Menteşe Sancağı'nda İtalyan ve Yunan İşgallerine Tepkiler" Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı. 21, Muğla, Güz 2008, Temel, a.g.e, s. 408; Bilge Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, Ankara, 1974, s. 48- 50; Tayyib Gökbilgin, Milli Mücadele Başlarken, Sivas Kongresinden, Büyük Millet Meclisinin Açılışına(4Eylül 1919-23 Nisan 1920), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965, s. 174- 182.

13 ATASE. D.48 (33),K.8.F.1 (1- 2.)

14 Bayram Akça, "Milli Mücadele Döneminde Fethiye", *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 9, Güz 2002, s. 129.

8 Ocak 1919 tarihinde Menteşe Sancağı'ndan Harbiye Nezareti Makamına gönderilen bir şifrede; Yunan Adalarından Menteşe sahillerine gelen bazı Rumların Müslüman ahaliye karşı çetecilik faaliyetlerinde bulunduğu bildirilmiştir. Bu şifreye karşı nezaret, çetecilik faaliyetlerin engellenmesi için eldeki jandarma kuvvetinin büyük kısmının terhis edilmiş olması nedeniyle jandarma kadrosunun ikmal edilmesine kadar Kuvayı Millîye' den 200 neferin jandarmanın emrine verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan Milas'a bağlı Akbük Köyü'nde bulunan bazı Rumların da çeteler teşkil ederek Milas ve havalisinde asayiş bozucu faaliyetlerde bulunduğu, kaydedilmiş ve buna karşı da bölgedeki askeri birliklerin acilen tedbir alması lüzumu, belirtilmiştir¹⁵.

Ocak 1919 tarihinden itibaren Yunanlılar Fethiye sahillerinde asayiş bozucu ve güvenliği tehlikeye atıcı faaliyetlerini hızlandırmıştır. Bunun üzerine 8 Ocak 1919'da Muğla'dan Harbiye Nezareti'ne bir telgraf çekilmiştir. Bu telgrafta Adalardan Fethiye gibi Osmanlı sahil kazalarına Rum çetelerinin gelerek asayiş bozdukları bildirilmiştir. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, Menteşe Mutasarrıflığı'na bölgenin asayişinin sağlanması için eldeki az sayıda jandarma ile Kuvayı Askeriyeden faydalanılmasını, mutasarrıfın bu konuda yerinde durarak durumu yakından takip etmesini ve bir üst makama bilgi vermesini istemiştir¹⁶.

11 Mart 1919 tarihinde Bahriye Nezareti'nden Hariciye ve Harbiye Nezaretleri'ne ile 17. Kolordu Kumandanlığı'na yazılan yazıda Bodrum'dan Edremit'e kadar olan Anadolu sahilinin tamamını işgal ve çetecilik faaliyetlerine karşı korumak için gambot ve motor botlar gönderildiği ifade edilmiştir. Gambot ve motor botlar ile önlem alınsa da bölgedeki Yunan çetelerinin arkasında Yunan Deniz Kuvvetleri'nin olması nedeniyle bot ve gambotların bu çeteleri engellemeye gücünün yetmediği ve bu durumla ilgili İtilaf Devletleri nezdinde de girişimde bulunulması gerektiği Bahriye Nezareti'nden Hariciye Nezareti'ne yazılmıştır¹⁷.

13 Nisan 1919'da 57. Fırka Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezareti'ne gönderilen bir şifre telgrafta Fethiye'ye Yunan Postalarının gelmeleri üzerine yerli Rumlar tarafından bir nümayiş icrası ihtimaline karşı gerekli tedbirlerin alındığı, belirtilmiştir. Bu bağlamda Yunan vapurlarının Fethiye'ye girişlerini engellemek için 2 Nisan 1919'da Fethiye'ye bir İtalyan Torpidosu ile bir İtalyan motoru gelmiştir. Yunan postalarının da Rodos'ta İtalyanlar tarafından tevkif edilmiştir. Yunanlıların, Yunan Adalarındaki 17 ile 20 yaş arası Rum gençleri silahaltına çağırıldığı ve adalardan ve Osmanlı topraklarından firar maksadıyla iltica edenlerin, askerlikten kurtulmak için firar ettikleri bildirilmiştir¹⁸.

26 Mayıs 1919'da Muğla Mutasarrıflığından Harbiye Nezareti Makamına çekilen bir şifrede Bodrum, Milas ve Muğla'da Rum çetelerinin, Türklere karşı çetecilik ve yağmalama hareketlerinde bulunduğu, bildirilmiştir. Bunlara karşı halkın teşkil ettiği milis güçlerine Milas'taki silah deposundan silah yardımı yapılması hususu Menteşe Mutasarrıflığının talebi üzerine Harbiye Nezareti tarafından Muğla Tabur Kumandanlığına emredilmiştir¹⁹.

2 Haziran 1919 tarihinde Çine'deki 57. Fırka Kumandanlığından Harbiye Nezareti'ne çekilen bir telgrafta İtalyanların Milas'ı işgal ettiği ve İtalyanların Anadolu İşgal Kumandanı Desponi'nin Küllük'ten Muğla Merkez'e gidip geldiği söylenmiştir. Yine bu telgrafta Milas civarında Rum çeteleriyle Türkler arasında yaşanan çatışmada Rumlardan üç kişinin

15 ATASE, D.23 (62),K.16, F.3-4 (5- 6).

16 ATASE, K.16, D.23 (62), F.3-4 (5- 6).

17 ATASE, D.48 (33), K.8, F.48 (1- 5)

18 ATASE, D.48 (33), K.8, F.54 (1).

19 ATASE, D.74 (49),K.12,F.54 (1- 3).

öldüğü, Türklerden ise bir kişinin vefat ettiği ve Dalaman sahiline çıkmak isteyen iki Rum kayığının batırılarak sahile çıkmasının engellendiği, bilgisi verilmiştir²⁰.

1919'un yaz aylarında Yunanlılar Menteşe Bölgesi'ndeki Rum unsurların haklarını koruma bahanesiyle Fethiye Kazasındaki faaliyetlerini daha da artırmıştır. Hatta bu amaçla 7 Ağustos 1919'da Yunan Salib-i Ahmer'ine mensup bir doktoru, bir Rum teknesiyle Fethiye Limanı'na çıkarılmıştır. Bu Rum doktor karaya ayak basar basmaz, bazı taciz ve tahrik hareketlerine başlamıştır. Bunun üzerine Ovacıklı Hüseyin Çavuş adında bir Türk askeri devriye gezerken, bu doktoru öldürmüştür. Bu konuyla ilgili olarak 16 Ağustos 1919'da Çine'deki 57. Fırka Kumandanlığı'ndan, Harbiye Nezareti'ne çekilen şifre telgrafta şöyle denilmiştir²¹: *"Menteşe Sancağı dâhilindeki Fethiye Kazası'nda Yunan Salib-i Ahmer'ine mensup bir doktorun, askeri devriyemizin vazifesine müdahalesi ve bununla da kalmayıp revolver ile üç el ateş etmesi üzerine, devriye tarafından karşı ateşle öldürülmüş ve bu konuda olay mahallinde tahkikat yapılmaktadır."*

1919 Ağustosundan 1922 Temmuzuna kadar yaklaşık üç yıllık süreçte Fethiye sahillerinde fazla Yunan faaliyetleri görülmemiştir. Herhalde Batı Cephesi'ndeki İnönü Muharebeleri ve Sakarya Muharebesi nedeniyle Yunanlılar Menteşe sahillerinde fazla faaliyet alanı bulamadılar. Ancak, TBMM Hükümeti, Menteşe sahillerinin düşman şekâvetine karşı korunması için gerekli tedbirleri almaktan geri durmamıştır. Bu konuda 5 Temmuz 1922'de Muğla Mintika Kumandanlığından Muğla Mutasarrıflığına çekilen bir şifrede düşmanın Muğla sahillerine açık şekavet ile belki Hristiyan erkek ve kadınlardan oluşturacağı çeteleri ihraç eder denilmekteydi. İlgili telgraf şu şekilde devam etmektedir²²:

"Hâlihazırda bu tür çete faaliyetlerini engelleyecek elde fazla birlik yoktur. Zayıf düşman çetelerine karşı sahillerin korunması için mevcut iki bölükten birinin Kazıklı Körfezi ile Kerme Körfezi arasındaki bölgeye tahsisi ile bölük merkezinin Bodrum'da olması, diğerinin ise Kerme Körfezi ile Eşen Çayı arasındaki sahil kısma tahsis edilerek bölük merkezinin Dalaman'da olması ve Fethiye'de de bir takımın bulundurulması orduca uygun bulunmuştur. Fethiye'ye bir deniz taburunun tayininden sonra ise buradaki taburun daha geriye çekilerek böylece Fethiye ile Marmaris arasındaki sahilin korunmasının jandarma yardımıyla yapılabilir. Fethiye, Muğla, Marmaris ve Bodrum arasındaki irtibat kısmen telgraf hatlarıyla bağlı olduğundan bir düşman saldırısı halinde takımların durumdan hemen haberdar olmaları mümkündür. Bu sahilde daha fazla asker bulundurmanın orduya zarar vereceğinden şimdilik bunlarla idare edilmesi gerekmektedir."

Menteşe Bölgesi'nin asayişini bozan tek unsur Yunan çetelerinin sahillerdeki faaliyeti değildi. Bazen bölgede Kuvayı Millîye adı altında hareket ederek asayiş bozan kişiler de ortaya çıkmıştır. Bunlarla ilgili de bölgedeki fırka kumandanları tedbir almak zorunda kalmıştır. İşte bu konuyla ilgili 9 Aralık 1920 tarihinde I. Süvari Fırka Kumandanlığından Cenup Cephe Kumandanlığına yazılan yazıda, Menteşe Livasında bir Seyyar Jandarma Tabur'unun bulunduğu ve asayişin bu tabur vasıtasıyla temin edildiği vurgulanmıştır. Diğer taraftan Kuvayı Millîye namı altında hareket ederek, bölgede asayiş bozan milis birliklerin cephedeki 57. Fırka emrine gönderildiği belirtilmiştir²³. Böylelikle başıboş hareket eden zümrelerin, Millî Mücadele'ye katkı sağlaması da sağlanmıştır.

20 ATASE, D.80 (43), K.11, F.4.

21 ATASE, D.17 (61), K.15, F.68 (1).

22 ATASE, D.108, F.16-(8)

23 ATASE, D.17, K.2711.

26 Ağustos 1922 tarihinde Batı Cephesi'nde Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın başlatacağı Büyük Taarruz'dan hemen önce Yunanlıların Fethiye sahillerindeki faaliyetleri yeniden artırmıştır. Bu konu ile ilgili olarak 24 Temmuz 1922'de Menteşe Mutasarrıflığı'ndan I. Ordu Kumandanlığı'na çekilen bir şifre telgrafta şu bilgilere yer verilmiştir²⁴: *“Yunanlılara ait bir kruvazörün Kurt Burnu açıklarında görüldü ve daha sonra limana girmek için teşebbüste bulundu, kruvazörün atışa başlaması ile Türk bataryaları karşılık verdi ve böylece kruvazörün kaçmaya başladı, bununla birlikte halk olay karşısında sükûnetini korudu ve her ihtimale karşı hazırlıklı olmak için civar jandarma birlikleriyle mevzii güçlendirildi.”*

20 Mayıs 1922 tarihinde Muğla Mutasarrıflığı'ndan I. Ordu Kumandanlığı'na yazılan bir yazıda, 18 Mayıs 1922 tarihinde Milas'tan Bodrum'a giden postanın Bodrum'un Güvercinlik mevkiinde Rum eşkiya tarafından gasp edildiği ve bu olayda kadın ve erkek 15 kişinin mağdur olduğu belirtilmiştir²⁵. Bu olay, bu dönemde kazalar arasında seyahat etmenin dahi tehlikeli bir süreç olduğunu göstermektedir.

15 Haziran 1922 Tarihinde, I. Ordu Kumandanlığı'ndan 3. Süvari Tümen Kumandanlığı'na yazılan yazıda Bodrum ve Kuşadası arasında dolaşan Yunan bandıralı gemilerin Bodrum'a tecavüz etmesi ihtimaline karşı 200 kişilik bir kuvvetin kaza merkezinde bulundurulması, I. Ordu tarafından teşkil edilen iki bölüğün jandarma kumandanlığı emrine verilmesi, bunların işe, silah ve diğer ihtiyaçlarının ordu tarafından temin edilmesi gereği Dâhiliye Vekâlet'ine yazıldığı bildirilmiştir²⁶. Bu bağlamda bölgedeki askeri birlikler, görevlerini yerine getirebilmek için yeni stratejiler belirlerken merkezden de asker ve malzeme talebinde bulunmuşlardır.

4 Ağustos 1922 tarihinde de Menteşe Mutasarrıflığı'ndan I. Ordu Kumandanlığı'na çekilen bir başka şifrede de 8- 10 günden beri Yunan torpidosu ile iki sefinenin Menteşe Sancağı sahili ve bilhassa Bodrum ve Milas- Küllük taraflarında Türk vapurlarına tacizde bulunduğu rapor edilmiştir. Ayrıca Menteşe Mutasarrıflığı, İstanköy'den alınan bir istihbarata göre de Yunanlıların Fethiye Limanı'nda bulunan Hamit Kaptan'ın kayığı Fethiye'ye askeri mühimmat taşıdığı gerekçesiyle denize açılınca müsadere edeceklerini I. Ordu Kumandanlığı'na bildirmiştir²⁷.

Menteşe Sancağı, İtalyan işgali altında iken İtalyanlar ile Türkler arasında çok büyük olaylar yaşanmamakla beraber, bazı münferit gelişmeler de yaşanmıştır. Bu bağlamda Muğla'da İtalyan işgali devam ederken zaman zaman İtalyan subaylara karşı da yerli halktan tepki gelmiş ve sonuçta adli olaylar vuku bulmuştur. Bunlardan birisi 13 Nisan 1920 akşamı İtalyan Teğmen Luigi Merona'nın Milas- Muğla yolu üzerinde bisikletle giderken öldürülmesi olayıdır. Olay sonrası Türk ve İtalyan jandarmaları katili yakalamak için ortak operasyon başlatmışlardır. Bu arada Yörük Ali Efe de, görüştüğü İtalyan Binbaşısına katilin yakalanması için kendilerine destek verebileceğini söylemiştir. Bu işbirliği sonucu Teğmen Merano'nun Mehmet Oğlu İbrahim, Hasan Oğlu Eyüp ve Hüseyin Oğlu Hasan tarafından öldürüldüğü anlaşılmıştır. Bunlardan İbrahim 18 Mayıs 1920'de, Hasan 13 Ekim 1920'de ve Eyüp 21 Ekim 1920'de de yakalanarak adalete teslim edilmişlerdir²⁸.

24 ATASE, D.108, F.23.

25 ATASE, D.108, K.4-4557, F.9.

26 ATASE, D.108, K.4-4557,F.16-(6)

27 ATASE, D.108,F.24

28 Mevlüt Çelebi, “İtalyan Kaynaklarında Yörük Ali Efe”, *Milli Mücadele'de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe*, Editör: Günver Güneş- Mehmet Başaran, Aydın, 2007, s.110.

Diğer yandan 1919 ile 1920 yılları arası Menteşe Bölgesi'nde görülen ve Milas Kaymakamlığı'nın kayıtlarına giren güvenlik ve asayiş belgeleri de söz konusudur. Bunlar;

31 Ocak 1919 tarihinde kimliği belirsiz silahlı 4 kişi, Eskihisar Köyü'nde karşılaştıkları Milas Yahudilerinden Yora Oğlu Yaşova'nın 50 adet 100'lük banknotunu, 5-6 liralık varaka-i nakdiyesini ve bazı eşyalarını gasp etmiştir. Olayla ilgili olduğu sanılan Milaslı Kara Mehmet yakalandıysa da, sonradan suçsuz olduğu anlaşılıp serbest bırakılmıştır. Gerçek failer ise bulunamamıştır. 1 Şubat 1919 tarihinde Bodrum- Torba'nın Adalat Kışlası mevkiine gelen asker elbiseli tüfekli ve bıçaklı 5 kişi Çiftçi Oğlu Mustafa, Dede Oğlu Salih, Çömez Oğlu Mehmet, Onbaşı Oğlu İbrahim, Anbarcı Oğlu Ali ve annesinin evlerini basarak, buldukları para ve eşyaları gasp etmişlerdir. Bu olayın faileri bulunamamıştır. 1 Mart 1919 tarihinde Milas'a bağlı Kemerdere Köyü'nden Hacı Mustafa Oğlu Kasım'ın evini basarak para ve eşyalarını alan ve ev sahibini de yaralayan Bahçeköylü Arap Mehmet Çavuş yakalanmış, ancak arkadaşı Bedel Oğlu Mustafa Kaçmıştır. Firari Dereli Mustafa'dan rüşvet aldığı itiraf eden Muğla Jandarma Bölük Komutanı Ulalı Feyzi Çavuş ise adliye sevk edilmiştir²⁹.

2 Nisan 1919 tarihinde Milas'ın Selimiye Nahiyesi 'ne bağlı Çukurköy'den Kırgöz Oğullarından Hasan Oğlu Mehmet'i öldüren aynı köyden Mestan Oğlu Mehmet, yakalanarak adliye sevk edilmiştir. 14 Nisan 1919 tarihinde kimliği belirsiz kişiler, Aydın-Çine ile Yatağan-Kayırılı Karakolu arasında Milaslı tüccar Talat Efendi'nin, Alanyalı Hasan Efendi'nin, yine Milaslı tüccar Rafael ve Yakavos Efendilerin, Avram Galanti'nin, İzmirli Musevi Hayum Efendilerin para, altın ve eşyalarını gasp etmişlerdir. Bu kişiler, arkalarından posta sürücülerinin takip etmesi üzerine de kaçarak izlerini kaybettirmişlerdir. Halka yapılan bu saldırı ve gasplara karşı kolluk kuvvetleri, sürekli mücadele içinde olmuştur. 17 Nisan 1919 tarihinde Jandarma'dan gasp ettiği silahla bölgede eşkıyalık yapan Milas'ın Çiftlik Köyü'nden Kara Oğlu Hüseyin, Jandarma tarafından vurularak ölü ele geçirilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin özverili çalışmalarına rağmen, suçluların yakalanmasında her zaman başarı sağlandığı da söylenemez. 24 Nisan 1919 tarihinde Milas'a bağlı Kırcağız Köyü'nde Alanyalı Hafız Ahmet'in evine giren silahlı bir şahıs, Hafız Ahmet ve ailesini yaralayarak kaçmış, ancak yakalanamamıştır³⁰.

25 Nisan 1919 tarihinde Milas-Ören Karakolu'ndan firar eden Gökseki Köyü'nden Hacı Ahmet Oğlu Mehmet, Hasan ve Ketendere Köyü'nden Ömer Ağa'dan oluşan üç kişilik eşkıya grubu, Kızılağaç Köyü'nden 3 kişinin parasını gasp etmiş, Sütçüler Köyü'nde çadır kurmuş olan Yörüklerden Akgöz Oğlu Yusuf'un Oğlunu ve Ali'nin de kızını kaçırmışlardır. Ayrıca bu eşkıya grubu Kızılağaç Köyü'nden Veli Efendi Oğlu Ali'nin, Kara Mehmet Oğlu Mustafa'nın ve zevcesi Huriye'nin altın ve paralarını gasp ederek kaçırmışlardır. Bu eşkıya grubu, daha sonra kendilerini takip eden Jandarma ile çatışmaya girmiş ve ölü ele geçirilmişlerdir. 30 Nisan 1919'da Milas- Yatağan arasındaki Boğa Yokuşu mevkiinde Milas eşrafından Murat Salih ve arkadaşlarının yolu kesip 200 Lirası ile 1 altın saatini gasp eden Kara Hüseyin Çetesi'nin reisi, ölü ele geçirilirken çetenin üyeleri kaçarak izini kaybettirmiştir. 3 Mayıs 1919'da Bayırılı Osman ve Karacahisarlı Emin'i öldüren ve İzzet'i de yaralayan Milas- Çiftlik Köyü'nden Salih Oğlu Salih, Kara Alilerin Mehmet, Hüseyin, Durmuş Oğlu Mehmet, Süleyman, Hail İbrahim, Kırılı Oğlu Mehmet Emin ve Balcı Oğlu Ali yakalanarak, adalete teslim edilmişlerdir. 4 Mayıs 1919'da Milas-Çiftlik-Kazıklı yolu üzerinde 1 kişiyi öldüren Cırlazoğullarından Hüseyin Oğlu Mehmet, Jandarmalar tarafından yakalanarak adalete tevdi edilmiştir. 8 Mayıs 1919 tarihinde silahlı 4 kişi, Milas'a bağlı

29 Temel, a.g.e, s. 408- 409.

30 Temel, a.g.e, s. 408- 410.

Epçe Köyü'nde Fatma adlı bir kadının 20 adet altınını ve 10 adet banknotunu ve Ziver Oğlu Süleyman'ın da 30 adet banknotu olarak kaçırmışlar, ancak jandarmanın takibi sonucunda ikisi ölü olarak ele geçirilirken, diğer ikisine ulaşılamamıştır. 27 Mayıs 1919 tarihinde 6 kişilik Rum çetesi, Milas-Söke sınırındaki Akyol- Sarnıç mevkiinde Sökeli Ateşoğlu'nun çadırını basıp, 40 kadar hayvanını kaçırmış ve Çine ve Söke kazalarına bilgi verilmesine rağmen yakalanamamışlardır. 31 Mayıs 1919'da 8 kişilik bir çete grubu Selimiye Pazarı günü Milas-Selimiye yolunu keserek pazarcılarının mallarını gasp etmiştir. Çine tarafına kaçan saldırganlar, yakalanamamıştır³¹.

1 Haziran 1919'da Çomakdağ, Yeniköy ve Epçe Köyleri civarından geçen Türk müfrezesine ateş açan Rum çetesi, Giritli Ahmet adlı bir Türk Jandarmasını şehit etmiştir. Çıkan çatışmada 6 Rum ölürlen, olay adli makamlara intikal etmiştir. 16 Haziran 1919'da Bodrum Torba Karakolu çalışanlarından Karacahisarlı Mustafa, Sakarkaya Köyü'nden Habip ve yine Torba Köyü'nden Çiftçioğullarından İbrahim'den oluşan 3 kişilik bir çete, Bodrum-Kargıcık Köyü'nden Molla Halil ve Kardeşi Mustafa'nın 2 banknotunu çalmışlar ve sonra da yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir. 22 Haziran 1919'da Milas-Kuyucak Mahallinde Sığır kaçakçılığına teşebbüs eden Milas Rumlarından Hacı Yorgi Oğlu İlyas, Jandarma ile çatışmaya girmiş ve çatışma sonucu hayatını kaybetmiştir. Jandarma, görevini kanuna uygun yapmadığı gerekçesiyle önce adliyeye oradan da Muğla Hapishanesi'ne gönderilmiştir. 28 Haziran 1919 tarihinde Çineli 25 kişilik Türk eşkıyası, Milas-Selimiye'deki Hristiyan evlerini basarak, insanların mallarını gasp etmiştir. Boyacı Oğlu İstavri'yi yanlarına alan çete, karakolu basarak 4 Jandarmanın silahlarını almış ve er Yakup'u da ağır yaralamışlardır. Çomakdağ istikametine kaçan çeteyi, Beşparmak Dağları'nda sıkıştıran Arif Çavuş, sonra çetenin kaçmasına göz yumduğu için suçlu bulunarak adliyeye sevk edilmiştir. 12 Temmuz 1919'da Milas Yahudilerinden Kalpakçioğlu Mahir bir arkadaşıyla birlikte Milas-Mandalıyat arasındaki Sarnıç Mevkii'nde 5- 6 yolcunun eşyasını gasp etmiş ve yapılan takibat sonucu bu kişiler yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir. 11 Ağustos 1919 tarihinde Milas- Beçin ile Çamköy arasındaki Menteşe Boğazı'nı kesen silahlı eşkiya ile çıkan çatışmada eşkiyadan biri ölü ele geçirilmiş ve diğerleri de firar etmiştir. Yanlarında götürdükleri Çamköylü Hacı Osman Oğlu Ahmet'i katleden çetenin, kimlikleri tespit edilememiştir. 12 Ağustos 1919'da, aralarında Söke Kareveliler Köyü'nden Ali Oğlu Durmuş, Sarıkemer Köyü'nden Veli Oğlu Mestan, Bekir Oğlu Yusuf ve Serçin Köyü'nden İsmail Oğlu Mustafa'nın da aralarında bulunduğu 6 kişilik bir çete, Milas-Bafa Köyü'nden İzmirli Esat Efendi'nin silah ve parasını gasp ederek firar etmişlerdir. Çetenin yakalanması için Söke Jandarma Kumandanlığına bilgi verildi ise de, bu kişiler yakalanamamıştır. Yine 1919'da Milas-Karacahisar Köyü'nden Bayırlı Mehmet cinayeti nedeniyle tutuklu bulunduğu cezaevinden firar ederek, Milas'ın Bayır Köyü'nden Ali'nin evini basıp para ve eşyalarını gasp eden çetenin bazıları yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir. 23 Ekim 1919'da Milas- Selimiye Nahiyesinin Danişment Köyü'nden Semerci Oğlu Molla Mehmet'i öldüren aynı köyden Hovarda Oğullarından Ahmet, yakalanmıştır. 23 Ekim 1919 tarihinde Bodrum'a bağlı Torba Köyü'ne gelip Kuvayı Millîye'den olduklarını söyleyen Kılıcı Hüseyin Efe'nin kardeşi Osman Efe çetesi, köyden hayvan ve para olarak kaçırmıştır. Bir hafta sonra yine aynı çeteye mensup 13 kişi, Torba Karakolu'ndan 450 adet cephaneye gasp ederek Çine taraflarına kaçırmıştır. Olay hakkında Kuvayı Millîye'ye bilgi verilmesine rağmen, cevap alınamamış ve Torba Karakol Kumandanı hakkında da soruşturma başlatılmıştır³².

14 Aralık 1919'da Jandarma eri Tefennili Salih Oğlu Habip'i katleden Milas-Kerme Hasanlar Köyü'nden Çavuş Oğullarından Mestan Oğlu İsmail yakalanarak adaletle teslim

31 Temel, a.g.e, s. 410- 411.

32 Temel, a.g.e, s. 411- 414.

edilmiştir. 28 Aralık 1919 tarihinde Milas'ın farklı köylerinden oluşan 5 kişilik bir çete Epçe Köyü'nden Kocabıçak Oğlu Halil İbrahim, Çavuş Oğlu Hasan ve Yörük Salih'in eşinin evini basarak para ve eşyalarını gasp etmişlerdir. Takip sonucu kimlikleri tespit edilen çeteden Hatip Oğlu Mestan ile sarı Ahmet'in Mehmet yakalanmış, ancak diğerleri yakalanamamıştır. 29 Aralık 1919'da Milas-Ayaçlıyol Köyü'nden Abdullah Oğlu Recep, Kara Mustafa Oğlu Ali, İbrahim Oğlu Osman ve Hüseyin Oğlu Mehmet'in evlerini basıp para ve eşyalarını alan 5 kişi, yakalanarak adalete teslim edilmiştir³³.

3 Ocak 1920 tarihinde üçü Bodrum-Torba'dan üçü de Çine'den olmak üzere 6 kişilik bir çete, Kafaca ve Epçe köylerine gelerek Çine Kuvayı Milliyesi'nden Kılıoğlu Hüseyin'in kızanlarından olduklarını ileri sürüp, 6 hayvanı ve muhtar Mustafa'nın para ve eşyalarını alarak Çine'nin Karpuzlu Ovası'na doğru kaçmışlardır. Çetenin takibi için bir müfreze görevlendirilirken, bu kişilerin gerçekten Kuvayı Milliye kızanlarından olup olmadığını anlamak için de Çine Kuvayı Milliyesi'ne bir yazı yazılmıştır. 11 Ocak 1920 tarihinde Ulaş Köyü'nden Hacı İbrahim Oğlu Ali'nin hanesine saldıran silahlı 5 kişi, Hacı İbrahim'i öldürmüşlerdir. Saldırganlardan aynı köyden Deli Süleyman Oğlu Şükrü ile Karabıyık Oğullarından Mustafa, yakalanmış ve adalete teslim edilmiştir. Yakalananların bilgi vermemesine nedeniyle kaçan saldırganlar yakalanamamıştır. 18 Ocak 1920'de Milas'ın Tuzabad Köyü'ne gelen 5 kişilik bir çete, önce muhtar Molla Mehmet'in evine girmek istedilerse de, silahlı direnişle karşılaşınca kaçmışlar. Sonra Kundak Kızı Fatma'nın evine girerek, parasını çalmışlardır. Daha sonra da Hacı Ali Oğlu Ali'nin kızının evine girerek, gelinleri Fatma'nın altınlarını çalmışlar ve tecavüz ettikten sonra da kaçmışlardır. Şakiler yakalanamamıştır. 19 Ocak 1920'de Milas- Kızılcayıkık ve Sarıkaya köylerinden 3 kişilik bir çete, Dibekderesi Köyü'nden Hasan Oğlu Osman'ın silah ve fişegini, muhtar Yağcı Oğlu Ali'nin para ve altınlarını, Yağcı Oğlu Mustafa'nın altın ve paralarını gasp ederek kaçmıştır. Yapılan takibat sonucu iki çete üyesi, yakalanıp adliyeye teslim edilirken, geriye kalanı kaçmıştır. 21 Ocak 1920'de Milas-Merkez'de Hacı Ali Beyzade Ethem'in evinde Kuvayı Millîye kızanlarından Kolcu Mustafa Oğlu Mehmet Çavuş'u öldüren Hacı İlyas Mahallesi'nden Binbaşızade Osman Efendizade Münir, takip sonucu öldürülerek, etkisiz hale getirilmiştir³⁴.

3 Şubat 1920 tarihinde Milas-Kemikler Köyü'nden Koca Mehmet Oğlu Ahmet'i döverek öldüren Milas-Küllük Nahiyesinin Yaka Köyü'nden Sarı Mehmet Oğlu Ali, yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir. 25 Şubat 1920'de ise İtalyan Jandarma Kumandanı Mösyö Kandî'nin tercümanı İstanköylü Ahmet'i, bir başka İtalyan askeri öldürmüştür. Katil, İtalyan yetkililerce tutuklanmış, ancak her iki taraf da İtalyan olduğu için adli işlem yapılmamıştır. 9 Şubat 1920 tarihinde Muğla'nın Kafaca Köyü'nden 4 kişilik bir çete, Milas'ın Korucuk Köyü'nden bazı sakinlerin evlerine baskın düzenleyerek mal, para ve eşyalarını gasp etmişlerdir. Takip sonucu bu kişiler yakalanarak adli makamlara teslim edilmişlerdir. 15 Şubat 1920'de Milas-Kılavuz Köyü'ne baskın düzenleyerek Hoca İbrahim Oğlu Ahmet'i kurşunla öldüren Milas Nizamiye Bölüğü erlerinden Kılavuz Köylü Onbaşı Mehmet ve asker kaçağı Korucuk Köyü'nden Mehmet yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir. 1919 ile 1921 yılları arasında Menteşe Bölgesi'nde ülkenin içinde bulunduğu otorite boşluğundan kaynaklanan asayiş ve güvenlik sorunları had safhaya ulaşmıştı. İşte bu durumun nedenlerini ve çözüm önerilerini belirten iki rapor hazırlanmıştır. Bu raporlardan birincisi 11 Mart 1920 tarihinde Milas Kaymakamlığı tarafından hazırlanıp, Dâhiliye Nezareti'ne

33 Temel, a.g.e, s. 414.

34 Temel, a.g.e, s. 414- 418

gönderilmiştir. Bu rapora göre Menteşe Bölgesi'ndeki asayiş ve güvenlik sorununun nedenleri ve çözüm önerileri şunlardır³⁵:

"Menteşe Bölgesi'nin geniş, büyük ve dağlık olmasına rağmen yeterince karakola sahip olmaması ve bu nedenle faillerin zamanında yakalanarak adli makamlara teslim edilememesidir."

"Ege Adaları'ndan Menteşe sahillerine gelebilecek Rum eşkiyanın girişini engellemek için stratejik öneme sahip olan yerlere yeni karakollar inşa edilmeli ve karakollarda da yeterli, tecrübeli ve dirayetli askerler görevlendirilmelidir."

"Bölgede asayişin sağlanması için nizamiye askerlerinin sayısı 250'ye çıkarılmalıdır."

İkinci rapor ise 3 Nisan 1920 tarihinde Menteşe Bölgesi'ndeki asayiş ve güvenlik sorunlarını soruşturmak ve çözüm önerilerini sunmak üzere görevlendirilen Mülkiye Müfettişi Süleyman Hikmet Bey'in hazırlayıp Dâhiliye Nezareti'ne sunduğu rapordur. Bu rapora göre asayişsizlik konusunda şunlar söylenmiştir³⁶: *"Bölgedeki güvenlik ve asayiş sorunun en önemli nedenlerinden birisi Anadolu ve Rumeli Müdafı-yı Hukuk Cemiyeti'nin 1. maddesine dayanarak Kuvayı Millîye efradının işlediği her türlü suçu cezalandırma yetkisinin yine Kuvayı Millîye reislerine verilmiş olmasıdır. İşte bu nedenle Muğla'daki Jandarma birlikleri, bölgedeki çetelere karşı duyarsız kalmıştır."*

Mülkiye Müfettişi Hikmet Bey'in 3 Nisan 1920 tarihli Muğla'daki yerel mülki ve askeri idarenin Heyet-i Milliye'den izin almadan çetelere karşı takibat ve cezalandırma yapmadığını belirten raporuna dayanarak Dâhiliye Nezareti, 10 Nisan 1920'de Jandarma Genel Komutanlığı'na ve Menteşe Mutasarrıflığı'na bu konuda gerekli önlemlerin alınması hususunda bir yazı göndermiştir. Bu yazıya dayanarak Muğla'da Temmuz 1919 tarihinde bir Divan-ı Harp Mahkemesi kurulmuştur. Ancak yerel idari ve askeri yetkililerle Kuvayı Millîye liderleri arasındaki anlaşmazlıklar ve İstanbul Hükümeti ile yerel yöneticiler arasındaki görüş farklılıklarından dolayı eşkiya ve çetelerin engellenmesi konusunda bu mahkeme de yeterli ölçüde etkili olamamıştır.

23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM'nin açılması ve bölgede ve ülkede hâkimiyetini sağlamasıyla Menteşe Bölgesi'nde de eşkiya ve çetecilik faaliyetleri kısmen azalmıştır. 1921 yılından itibaren TBMM Hükümeti'nin Batı Anadolu'da da tam olarak sivil ve askeri kontrolü eline alması ve Kuvayı Millîye Teşkilatı yerine düzenli ordunun kurulması ile bölgede çetecilik ve eşkiyalık olayları yavaş yavaş azalmış ve nihayet bitmiştir³⁷.

1919 ile 1920 yılları arası Menteşe Sancağı'nın bir başka önemli kazası da Fethiye'dir. İşte bu dönemde Fethiye bölgesinde görülen ve Menteşe Mutasarrıflığı-Fethiye Kaymakamlığı'nın kayıtlarına giren güvenlik ve asayiş ile ilgili belgeler de şunlardır;

5 Nisan 1919 tarihinde İtalya'nın Rodos'ta bulunan sekiz bin asker ve bir taburunu teçhiz ve silahlarıyla birlikte Antalya ve Fethiye'ye ihraç edeceği haberi alınmıştır³⁸

18 Kasım 1919 tarihinde Fethiye Kazası hududu içinde eşkiyalık yapan dört kişiden, Fethiye Kuvayı Millîyesi tarafından yapılan takibat neticesinde Antalya-Elmalı Kazası

35 Temel, a.g.e, s. 418.

36 Temel, a.g.e, s. 418- 419.

37 Temel, a.g.e., s. 407.

38 BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos.624,no.128

Gökbeli'nde biri ölü, ikisi sağ olarak ele geçirilmiş ve biri de firar edip onun takibatı devam etmektedir³⁹

6 Temmuz 1921 tarihinde Fethiye'nin sahilde bulunmasına, sakinlerinin çoğunluğunun gayrimüslim olmasına ve adalara yakın olması sebebiyle kasabanın emniyet ve asayişinin sağlanması için polis mevcudunun artırılması ve Rumca bilen birine ihtiyaç duyulduğu, tespit edilmiştir⁴⁰

Sonuç

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile Anadolu'nun Güneybatı ucunda yer alan Mentеше Bölgesi de dâhil olmak üzere Anadolu'da işgal süreci resmen başlamıştır. İşte bu işgaller karşısında Anadolu halkı, bir taraftan haklarını 18 Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'nda ararken, diğer yandan da kendi bölgelerini savunmak için Kuvayı Millîye teşkilatları kurma yoluna gitmiştir. Bu Kuvayı Millîye teşkilatları tam düzenli bir askeri teşkilat olmadığı için zaman zaman para, silah, erzak ve benzeri ihtiyaçlarını hukuk dışına çıkararak temin etme yoluna gitmiştir.

Diğer yandan ise I. Dünya Savaşı içinde yapılan gizli anlaşmalar çerçevesinde Paris Barış Konferansı'nda alınan kararlar gereği Mentеше sahilleri Yunan ve İtalyan işgal teşebbüslerine maruz kalmıştır. Bu işgal teşebbüsleri de, bölgede birçok asayiş ve güvenlik sorununu ortaya çıkarmıştır⁴¹

Bu çalışmada 1918 ile 1922 yılları arasında İtalyan ve Yunan birliklerinin Mentеше sahillerine yaptığı taciz ve işgal girişimlerine karşı Mentеше'den Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivine intikal eden belgeler ile bölgenin güvenlik ve asayiş sorunu ortaya konulmuştur. Bu belgelerden Mentеше sahillerini işgal için İtalyanların Yunanlılardan daha önce hareket ederek bazı çalışmalar yaptığını, Yunanlıların ise hem Mentеше Bölgesi'ndeki Rum ahaliyi kullanarak hem de Ege Adaları'ndan topladığı Rum gençleri kullanarak bölgede önce bir asayiş sorunu ortaya çıkarıp, sonra da buna dayanarak işgal girişiminde bulunmaya çalıştığı anlaşılmıştır.

Yine hem Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne hem de Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivine intikal eden belgelerden anlaşıldığına göre; Mentеше Bölgesi'ndeki Türk sivil ve askeri yetkililer hem İtalyan hem de Yunan işgal girişimlerine karşı eldeki kıt imkânlarla rağmen gerekli tedbirleri almaya çalıştığı ve aldığı tedbirleri de günü gününe merkeze bildirdiği görülmüştür.

Diğer yandan Milas Kaymakamlığı hem de Fethiye Kaymakamlığı aracılığı ile merkeze intikal ettirilen belgelere göre de; Millî Mücadele Dönemi'nde Mentеше Bölgesi'ndeki otorite boşluğundan dolayı gasp, soygun ve adam kaçırma vakaları çok sık görülmüştür. Bu olayların faillerinin bir kısmı Gayr-i Müslimler iken, çoğunluğunu Kuvayı Millîye'ye mensup Müslümanlar oluşturmuştur. Bu kişilerin yakalanıp adalete teslim edilmesi için zaman zaman girişimler yapıp Muğla'da Divan-ı Harp Mahkemesi bile kurulduysa da Kuvayı Millîye'nin yapısından kaynaklanan sorunlar ve yerel yöneticilerle Kuvayı Millîye yöneticileri arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle bu konuda tam bir başarı sağlanamamıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılıp, ülkenin askeri ve mülki idaresine hâkim

39 BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos.26,no.64

40 BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos.3,no.73

41 Umar, a.g.e, s. 48-50.

olması sonucu tüm Anadolu'da olduğu gibi Menteşe Bölgesi'nde de asayiş ve güvenlik sorunu azalmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

DH. EUM. AYŞ (Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi)

BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos. 26, no. 64.

BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos. 624, no. 128.

BOA, DH. EUM. AYŞ, Dos. 3, no. 73.

Genelkurmay Başkanlığı, Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı (ATASE) Arşivi Belgeleri

ATASE, K.16, D.23 (62), F.3-4 (5-6)

ATASE, D.17 (61), K.15, F.68 (1)

ATASE, D.17, K.2711

ATASE, D.23 (62),K.16, F.3-4 (5-6)

ATASE. D.48 (33),K.8,F.1 (1-2)

ATASE. D.48 (33),K.8,F.48 (1-5)

ATASE. D.48 (33),K.8,F.54 (1.)

ATASE, D.74 (49),K.12,F.54 (1-3)

ATASE, D.80 (43), K.11, F.4.

ATASE, D.108, F.16-8.

ATASE, D.108,F.23.

ATASE, D.108,F.24.

ATASE, D.108, K.4-4557, F.9.

ATASE, D.108, K.4-4557,F.16-6.

Kitap ve Makaleler

Akça, Bayram, (Güz 2002). "Millî Mücadele Döneminde Fethiye", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.9, Muğla.

Albayrak, Mustafa, (1998). Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919- 2 Ağustos 1920), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Arslan, Recep, (2020). "20. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Hapishaneleri: Bartın Hapishanesi Örneği", *Belgi*, C. 2, S. 19, s. 2116- 2140.

Bean, George E. (1087). *Karia*, Cem Yayınevi, İstanbul.

Çelebi, Mevlüt, (2007). "İtalyan Kaynaklarında Yörük Ali Efe", *Millî Mücadele'de Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe*, Editör: Günver Güneş, Mehmet Başaran, Aydın Belediyesi Başkanlığı Yayını, ss. 107- 116.

Çelebi, Mevlüt, (Güz 2008), "Menteşe Sancağı'nda İtalyan ve Yunan İşgallerine Tepkiler" *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.21, ss. 81- 96.

Gökbilgin, Tayyib, (1965), *Millî Mücadele Başlarken*, Sivas Kongresinden, Büyük Millet Meclisinin Açılmasına (4Eylül 1919- 23 Nisan 1920), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965.

- Jandarma Talimatnamesi*, (2004), Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi, Ankara.
- Köstüklü, Nuri, (1990). *Millî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Selek, Sabahattin, (1968). *Anadolu İhtilali*, Burçak Yayınevi, İstanbul.
- Soyluer, Serdal, (2006/Güz). "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı'nın İdari ve Nüfus Yapısı", ÇTTAD, V. 13, İzmir, ss. 109- 136.
- Şapolyo, Enver Behnan, (1957). *Kuvayı Millîye Tarihi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Tansel, Selahattin (1991), *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, C. I, İstanbul.
- Tekir, Süleyman. (2020), Yunan İşgali öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri, ÇTTAD, XIX/ Özel sayı (İzmir'in İşgali 1919), İzmir, ss. 29- 61.
- Temel, Mehmet, (1998). İşgal Yıllarında İstanbul'un Sosyal Durumu, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Temel, Mehmet, (Temmuz- Ağustos 2009). "İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Kıyı Yerleşimlerine Yaptıkları Saldırıları Ve Mütekabiliyet Esasına Göre Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt. XXIV, S. 1, İzmir, ss. 117- 150.
- Temel, Mehmet, (2010). "Kuvayı Millîye Döneminde Milas- Bodrum'da Eşkıyalık ve Çetecilik", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 27, Konya, ss. 403- 421.
- Umar, Bilge, (1974) *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, (1988) *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yetkin, Sabri, (2003) *Ege'de Eşkıyalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.